

УДК 81'243'25:316.77

ЯЦИШИН Н.П.

(Східноєвропейський національний університет імені Лесі
Українки)

ІНШОМОВНІ АСПЕКТИ ФАХОВОЇ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В СУЧАСНІЙ ВІТЧИЗНЯНІЙ І ЗАРУБІЖНІЙ НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ

У статті розглядаються основні напрямки сучасних вітчизняних і зарубіжних наукових досліджень з іншомовної фахової міжкультурної комунікації.

Ключові слова: професійно-орієнтовне спілкування, іноземна мова, наукові дослідження, перекладознавство, євроінтеграція.

Яцишин Н.Ф. Иноязычные аспекты профессиональной международной коммуникации в современной и зарубежной научной литературе. В статье рассматриваются основные направления современных отечественных и зарубежных научных исследований с иноязычной профессиональной международной коммуникации.

Ключевые слова: профессионально - ориентированное общение, иностранный язык, научные исследования, переводоведение, евроинтеграция.

Yatsishin N.F Aspects of the professional foreign language of intercultural communication in modern domestic and foreign scientific literature. The paper discusses the main directions of current domestic and foreign scientific research in the field of professional foreign language intercultural communication.

Keywords: professional - oriented communication, foreign language, scientific research, translation, European integration.

Актуальність дослідження проблеми іншомовної фахової міжкультурної комунікації у контексті євроінтеграційних процесів є безсумнівною, оскільки європейська інтеграція і членство в Європейському Союзі (ЄС) є стратегічною метою України. Цей курс був закріплений Верховною Радою України в Основних напрямках зовнішньої політики 2 липня 1998 р., а також в Угоді про партнерство та співробітництво між Європейським Співтовариством і Україною від 14 червня 1994 р. та у зверненні українського парламенту до Європарламенту і парламентів країн-членів ЄС 20 червня 2002 р. [Угода 1994, с.194]. Важливим компонентом цього процесу є мовний фактор у механізмі взаємодії та погодження усіх питань між зацікавленими сторонами.

Метою статті є визначення важливіших іншомовних аспектів фахової міжкультурної комунікації в сучасній вітчизняній і зарубіжній науковій літературі. При цьому, основна увага зосереджена на виявленні ефективних засобів навчання іноземної мови майбутніх фахівців, зокрема юристів, серед

яких ми виділяємо такі організаційно-педагогічні (методичні) прийоми, як цільове програмування професійного спілкування, мотивація навчання студентів професійної комунікації іноземною мовою та діалогізація їх іншомовної професійно-орієнтованої діяльності, які водночас можна виділити як **основні завдання** для досягнення мети дослідження.

Об'єкт дослідження – іншомовна фахова міжкультурна комунікація, предмет – іншомовні аспекти фахової міжкультурної комунікації в сучасній вітчизняній і зарубіжній науковій літературі.

Зазначимо, що останнім часом у науковій літературі цей напрямок діяльності визначився як перспективний і з наукової, і з практичної точок зору, і це не випадково. Адже в сучасних умовах розвитку й постійного розширення європейської інтеграції, всебічних міжнародних контактів іноземна мова стає найважливішим засобом професійного спілкування спеціалістів різних профілів. На підготовку нової генерації кваліфікованих фахівців орієнтують Національна доктрина розвитку освіти у ХХІ столітті, Державна національна програма "Освіта" (Україна ХХІ століття), Закони України "Про освіту" (1991, із змінами і допов. 1996), "Про професійно-технічну освіту" (1998), "Про вищу освіту" (2002) й інші програмні документи [Освіта 2002, с.327-328; Сура 2005, с.8]

У зв'язку із останнім твердженням, досить важливим є вибір текстів, які будуть задіяні у різних видах навчальної роботи із студентами, зокрема час навчання письмовому спеціальному перекладу з метою формування перекладацької компетенції у сфері професійної комунікації [Яцишин 2009, с.358]. У такі тексти повинна бути закладена інформація, що розкриває основні положення регіональної економічної інтеграції, включаючи її правові аспекти, історичні етапи європейської інтеграції, галузеву політику Європейського Союзу, відносини між Україною та ЄС, а також особливості процесів розширення євроінтеграції.

Більш детальний виклад цих положень міститься у навчальному посібнику "Європейська інтеграція", рекомендованому Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України для студентів вищих навчальних закладів [Федонюк 2008, с.9]. Так для студентів-юристів на початковому етапі вивчення даної теми необхідно розглянути систему понять даного явища, зокрема таких, як позитивна і негативна, вертикальна та горизонтальна, формальна і реальна інтеграція, асоційоване членство, економічний союз, критерії конвергенції, а також звернути увагу на те, що ключове поняття – "інтеграція" трактується по-різному або акцентує увагу лише на окремих аспектах цього багатогранного явища.

Наприклад, на відміну від англійських визначень, за якими "integration" можна розуміти і як визначення цього феномена або окремих його станів, і як процес його наростання, просування від нижчих форм до більш високих. Зокрема, в управлінській науковій літературі поняття "інтеграція" застосовується для позначення різних за природою економічних явищ, в російськомовній – як процес наростання інтеграції – інтегрування – як "метод інтеграції" або метод Моне і т.д.

Узагальнюючи сучасні наукові вітчизняні й зарубіжні тенденції у цій сфері досліджень, можна констатувати про перевагу системного підходу до вивчення іноземної мови, з врахуванням її комунікативних можливостей. На думку Т.Г. Кам'яної, однієї із багатьох прихильників такого підходу, саме при системному підході до вивчення іноземних мов системні мовні закономірності і взаємозв'язки проявляються з метою найбільш повного і ефективного використання їх у мові, тобто для формування іншомовної комунікативної компетенції. Системний підхід, таким чином, становить собою найкоротший шлях до оволодіння іноземними мовами [Кам'янова 2008, с.8].

З приводу вищезазначеного, порівняльний аналіз зарубіжної та вітчизняної системи (американської, російської та української) іншомовної підготовки майбутніх фахівців, проведений Н. Кучеренко на предмет використання сучасних форм, методів та засобів їх навчання, показав вищий рівень такої роботи в американській освітній системі, зокрема в її гнучкості, здатності швидкої адаптації до нових вимог сучасного суспільства [Кучеренко 2009].

С.Є. Кіржнер у своїх дослідженнях зауважує, що для успішного професійного міжкультурного спілкування майбутнім фахівцям необхідно оволодіти професійними та лінгвістичними знаннями, навичками та вміннями, які складатимуть їхню іншомовну професійну комунікативну компетенцію (ПКК). Разом з тим, як зазначає автор, в процесі формування у майбутніх юристів англійської ПКК постає проблема не лише навчання їх лексичного та граматичного аспектів мови права, а й пояснення їм специфіки фрагментів правової діяльності англо – американського права, а також зіставлення цих фрагментів із фрагментами правової дійсності національного права. Крім того, з точки зору професійної діяльності спеціалістам цього профілю неможливо обійтися без розуміння шляхів вирішення юридичних суперечок згідно з відповідною системою права. У соціокультурному аспекті студентам, відповідно, слід знати політичний устрій країни, особливості функціонування судової гілки влади, специфіку обов'язків різних представників юридичної професії [Кіржнер 2008].

Російська дослідниця Е.А. Панкратова виділяє такий важливий аспект професійної міжкультурної комунікації, як психологічні особливості юристів, що працюють у межах різних правових систем. Так, мовлення англійського чи американського адвокатів відзначається глибоким психологізмом і здатністю до переконання, оскільки вони часто, зокрема у судовій справі, намагаються переконати суд присяжних у своїй точці зору, використовуючи вербальні та невербальні засоби спілкування [Панкратова 2004].

З цього приводу С.Д. Гусарев у порівняльному плані зазначає, що українські юристи відрізняються від англійських і американських колег власне процесом мислення та виразу суджень. Так, вітчизняні спеціалісти зазвичай будують роздуми від загальних теоретичних норм до конкретних випадків, тоді як англійські юристи спираються, у першу чергу, на досвід у практичній діяльності [Гусарев 2005].

Н.В. Гуренко в рефераті "Мовленнєва компетентність та культура майбутнього фахівця" [Гуренко 2010] виділяє ще один важливий аспект фахової міжкультурної комунікації – мовленнєвий аспект – необхідність навчитися відчувати свого співрозмовника, уміння відбирати найбільш придатні для кожного випадку слова та конструкції. При цьому формування у майбутніх фахівців навичок користування правилами культури спілкування, як й культури загальної поведінки з співрозмовниками, повинне відбуватися у процесі систематичної виховної роботи, що, на жаль, останнім часом виноситься за рамки дієвих заходів з формування мовленнєвої культури фахівця. Тим часом, дуже важливо ознайомити майбутніх спеціалістів з правилами ввічливості, яка виявляє повагу до гідності іншої людини, показати як поводитися в тій чи іншій ситуації (знання етикету поведінки), як правильно встановлювати і підтримувати мовний контакт (знання мовленнєвого етикету). Тобто кожна людина повинна дбати не тільки про культуру свого мовлення, а й про мовний етикет (сукупність мовних засобів, які регулюють нашу поведінку в процесі мовлення).

З цього приводу С.К. Богдан досить влучно стверджує, що "мовний етикет управлінців є унікальною, універсальною моделлю їх мовної діяльності" [Богдан 1998]. За ним головне призначення етикету – встановлення сприятливого контакту між людьми, регулювання їх взаємин на основі принципу ввічливості. Якщо майбутній фахівець не буде знати прийнятих з суспільстві правил мовного етикету, не буде володіти вербальними формами вираження ввічливості, йому буде важко встановлювати ділові контакти і він не зможе на високому рівні здійснювати процес спілкування. Кожен студент вищого навчального закладу повинен знати етичні одиниці, якими виражається вітання, прощання, вибачення, мовленнєві одиниці, що супроводжують прохання, формули подяки, конструкції побажальної модальності, типізовані фрази ритуалу знайомства, етикетні формули звертань, тощо. При цьому, для різних видів мовленнєвої діяльності суспільство формує певні правила їх здійснення.

Окрім зазначених вище аспектів фахової міжкультурної комунікації, останнім часом помітно виділяється ще один напрям викладання іноземної мови професійної комунікації з використанням комп'ютерних технологій навчання, який досить результативно розробляється і впроваджується на кафедрі ділової іноземної мови Запорізького національного університету [Волкова 2008], і де цілком справедливо вважають, що використання комп'ютерів на заняттях з англійської мови – потреба часу. Навчальна комп'ютерна програма є тренажером, який організовує самостійну роботу, управляє нею і створює умови, при яких студенти самостійно формують свої знання. Загалом, сфера застосування комп'ютера в навчанні іноземним мовам незвично широка. Комп'ютер може бути ефективно використаний для ознайомлення з новим мовним матеріалом, новими зразками висловів, створює унікальну можливість для тих, які вивчають іноземну мову, користуватися автентичними текстами, слухати і спілкуватися з носіями мови, в тому числі й на професійній основі.

Викладене вище дає підстави стверджувати, що у методиці навчання іноземних мов з метою фахової міжкультурної комунікації саме комунікативний підхід найбільш повно забезпечує пізнавальну діяльність суб'єктів навчання. При цьому, основними складовими навчального процесу у сфері визначеної вище професійної комунікації є предметна комунікація, тобто знання предмету комунікації (у нашому випадку – міжкультурної). Це можливо досягти завдяки врахуванню перерахованих вище (як і інших) аспектів фахової міжкультурної комунікації, а також правильно організованому цілісному процесу ведення та використання спеціальних словників. Таким чином, навчання повинно базуватися на сформованій у студентів іншомовній комунікативній компетенції, з одного боку, і предметній компетенції, з іншого.

Література

Угода про партнерство та співробітництво між Європейським Співтовариством і Україною від 14 червня 1994 року // Бюлетень Міністерства Юстиції України. – 2001. - №3. С.194.

Освіта /О.В. Зайчук //Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.)та ін. – К.: Укр. : енцикл., -Т.4: Н – П. – 2002. – С.327 – 328.

Сура Н.А. Навчання студентів університету професійно орієнтованого спілкування іноземною мовою: автореф дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04/ Н.А.Сура; Луганськ, 2005. – 20с.

Яцишин Н.П. Використання текстів професійного спрямування під час вивчення іноземної мови студентами юридичного факультету (перекладацький аспект) // Матеріали III міжнародної науково – практичної конференції аспірантів і студентів "Волинь очима молодих науковців: минуле, сучасне, майбутнє" (13 – 14 травня 2009 року): У 3 – х т. – Луцьк: РВВ "Вежа" Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2009. – Т.1. – С. 358.

Європейська інтеграція: Навч. посібник/За ред. С.В.Федонюка, В.Й. Лажніка. – Луцьк: РВВ "Вежа" Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. – 760с.

Камянова Т. Успешный английский. Системный подход к изучению английского языка / Т.Г. Камянова. – М.: ООО «Дом Славянской Книги», 2008.- 512с.

Кучеренко Н.В. Зарубіжний та вітчизняний досвід підготовки викладача вищої школи до професійної діяльності [електронний ресурс] / Н.В. Кучеренко. – Режим доступу: http://www.ubov.gov.ua/portal/Soc – Yum/ptto/.../ped_01_09 Kucherenko.pdf.

Кіржнер С.Е. Англомовна підготовка майбутніх юристів до професійної міжкультурної комунікації [електронний ресурс] / С.Е. Кіржнер. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc – Yum/Nznuoa/psychology/2008_11.pdf.

Панкратова Е.А. Формирование правовой картины мира у студентов юридических специальностей средствами иностранного языка (На материале

английского языка): Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02/Е.А. Панкратова. – Н. Новгород, 2004. – С. 41 – 74.

Гусарев С.Д. Юридична діяльність: методологічні та теоретичні аспекти / С.Д. Гусарев. – К.: Знання, 2005. – с. 237 – 243

Гуренко Н.В. Мовленнєва компетентність та культура майбутнього фахівця [електронний ресурс] / Наталя Василівна Гуренко. – Режим доступу: <http://www.psh.kiev.ua/%D0%9C%D0%BE%D0%B2%D0%/...>

Богдан С.К. Мовний етикет українців: Традиції і сучасність / С.К. Богдан. – К. : Рідна мова, 1998. – С. 430.

Волкова В.В. Викладання іноземної мови професійної комунікації з використанням комп'ютерних технологій навчання [електронний ресурс] / В.В. Волкова. – режим доступу: http://www.rusnauka.com/15_DNI_2008/Pedagogica/332555.doc/htm.